

Utdrag fra kapitlene i Arkitekturoppgjøret

Med lenker til utdypende stoff henvist med QR-koder i boken

Nettside med stoff om boken og formidlingsprosjektet: <http://www.allgronn.org/arkitekturoppgjoret>

INTRO

"I denne prosessen har det som ble kalt den modernistiske arkitekturen fått mye å svare for. Den startet i mellomkrigstiden med et sosialt budskap og ville skape bedre liv for småkårsfolket. I dag opptrer denne arkitekturen som en villig håndlanger for storkapital og hensynsløse utbyggerinteresser, i et ran på det norske landskapet som går for seg uten avbrudd, med brutale fotavtrykk. For hver dag legges stadig større deler av landskapet under betong, asfalt og stein, med og uten grønnvasking, ofte i et aggressivt formspråk og i naturfremmede materialer, ledsaget av hule festtaler om klima og miljø. Det skjer nesten uten motstand, fordi motkrefter blant dem som har makten i politikk, kultur og næringsliv knapt nok finnes i dagens Norge." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/kulturlandskapet.pdf>

MENNESKENE SETTER STADIG STERKERE FOTAVTRYKK I NATUREN side 15 - 21

"Jeg vil minne om at miljøvernvekkelsen på 1960-tallet ikke minst hadde vært et arkitekturopprør, i en protest mot de stereotype og brutale utbyggingene som nettopp i dette tiåret hadde invadert våre byer for fullt. Et kjennetegn ved denne tiden var en strøm av hektiske kampanjer der aktivister gikk til protest mot rivninger, saneringer og miljøfiendtlige byggeprosjekter."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/fotavtrykkene.pdf>

DEN VANHELLIGE ALLIANSE MELLOM BRUTAL ARKITEKTUR OG PENGEMAKT side 22 - 25

"Et flertall av de opprinnelige modernistene i arkitekturen så på seg selv som radikale og venstreorienterte, de mente de hadde et sosialt budskap og hevdet at de ville løfte opp den menige mann. Ofte oppsto et sprik mellom teori og praksis. Det som skulle oppheve klasseskillene, skapte nye klasseskiller. Drømmen om å tjene småkårsfolket endte i et byggeri for å tjene storkapitalen."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/kapitalkreftene.pdf>

Hotel Scandic Havet, ved kaia i Bodø. Bygg etter samme modell blir reist over hele jordkloden, med det samme formspråk over alt. Dagens toneangivende arkitekter fordømmer det de kaller stilkopier, men dette er i sannhet en stilkopi, her utført av arkitektkontoret Boarch. De nasjonale og lokale formspråk innen byggekunsten blir drevet bort og verden blir ensrettet. Videreføring av stedets og områdets byggeskikk er i mange år blitt ansett som utenkelig av de fleste større utbyggere. Foto: Erling Okkenhaug.

BRUTALE BYGNINGER RANER LANDSKAPET side 26 - 29

"De harde, rette, geometriske former er fremmede i naturen fordi de ikke finnes i naturen. Dermed markeres bruddet med naturen desto sterkere i slike bygninger. Av og til kan de modernistiske bygningene avvike fra kasseformen og framtre som nonfigurative skulpturer i terrenget. Også disse blir som regel fremmedelementer i landskapet, på grunn av det avvikende og stundom lite forståelige i former og materialbruk." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/tilpassing.pdf>

Et fredet hus som de ikke greide å bli kvitt. Sofienlund, Skøyen i Oslo. Den brutale arkitektur og kapitalismen i sin triumferende form viste seg som skapt for hverandre. Her og der ble noen levninger stående igjen av det som ikke hadde vært fullt så innbringende. I bakgrunnen ruver Orklas konsernsenter over et klenodium fra 1813. Arkitekt Narud Stokke Wiig. Foto: Erling Okkenhaug

HELE VERDEN BLIR ENSRETTET side 31 - 34

"Det ble umulig å tyde tilhørigheten til et nytt byggeprosjekt, om det ble oppført i Førde, Bjørvika, Chicago eller Yokohama. Dette er den arkitektoniske side ved globaliseringen som vi alle er underlagt. Gradvis blir våre menneskeskapte omgivelser løsrevet fra stedets signatur, nasjonalt, regionalt og lokalt. Den retning i arkitekturen som lenge har hatt overtaket, vil måtte hevde at å gjenskape en lokal dialekt i byggeriet er utenpåklistet staffasje som må avvises strengt, fordi verden er blitt en, og byggeteknikken likeså." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/tradisjon.pdf>

Munch-museet Lambda er monumentet over hvordan Oslos politikere gang på gang satte seg selv i vanry. Kunstnerens hjem, som byen fikk overta, og som skulle ha vært museets selsagte hjerte, ble revet i 1960 og erstattet med en parkeringsplass – et grotesk ungdomsminne for forfatteren som vokste opp i nærheten. Dagens eventyrlig påkostede konstruksjon er spesialbygd for dem som elsker rulletrapper og korridorer. Arkitekturen har ingen berøring med kunstneren selv. Edvard Munch sto nær den organiske modernismen, han hørte til i en epoke preget av jugendstil, art nouveau, Antoni Gaudi, Wienersecessionisme og sjelfull symbolisme, noe som kommer tydelig frem i hans kunst og i hans liv. Oslo Havnevesen har gjennom selskapet Hav Eiendom vært en betydelig pådriver for flytting av Munchmuseet og arkitektkonkurransen som resulterte i Lambda, en del av eiendomsutviklingen i Bjørvika, f.eks. bygningene på Munchs brygge i forgrunnen. Foto: Erling Okkenhaug

BETONG ER VERST FOR MILJØET side 35 - 37

"Det er på tide å fastslå at utbyggere og arkitekter som har skapt det siste århundrets syndflod av betongkasser er skyldige i en av de mest miljøfiendtlige virksomheter i vår tid, og det er ingen tegn til at denne miljø-ødeleggelsen vil ta slutt med det første. Det gjelder ikke bare bygninger. En overdimensjonert, brutal og ofte malplassert bruk av betong kan spores nær sagt over alt: i vei- og trafikkanlegg, stasjonsanlegg på offentlig transport, til og med parkanlegg og gravlunder."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/materialbruk.pdf>

Den nye verden, med våre nye rådhus i betong, maksimalt rensert for alle spor av bygningsarven fra lokalsamfunnene de skulle betjene, og minst like omhyggelig rensert for sjarm. Rådhuset i Asker, tegnet av Lund & Slaatto, var heller ikke noen sjarmør i bygda, innviet i 1964, på en tid da tilsvarende byggeri var på full fart inn i mange kommuner, for å huse hva en av våre kyndige på området har omtalt som «det norske betongbyråkratiet» (Evan Smith Wergeland i tidsskriftet Kunst og kultur, 20.6.2019). Foto: Erling Okkenhaug.

IDEOLOGENES INNTOG I BYGGEKUNSTEN side 38 - 49

"Et grunnfestet dogme var at intet nytt byggverk skulle ha noe i seg som videreførte tradisjonen fra før modernismens gjennombrudd. For slik videreføring av tradisjon hadde tilhengerne av den brutale arkitektur samlet et sett av klisjéer til bruk, som et arsenal av nedsettende økenavn. Klisjé nummer en er «pastisj» - et fremmedord for de innvidde som kan bety plagiat eller endog forfalskning. Hvis ikke det strekker til, er klisjé nummer to «Disneyland» - altså noe som best passer i tegneserier."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/ideologier.pdf>

Holmen i Risør, etter kamp for tilpassing

DEN ANDRE MODERNISMEN, SOM VILLE VÆRE I PAKT MED NATUREN, MEN SOM MÅTTE VIKE side 50 - 55

"Gjennomgangsmotivet i Hundertwassers bygninger var intens bruk av de organiske former fra naturen, en avvisning av den rette linje og den rette vinkel som han anså å være naturfremmede, og en like intens bruk av alle regnbuens farger."

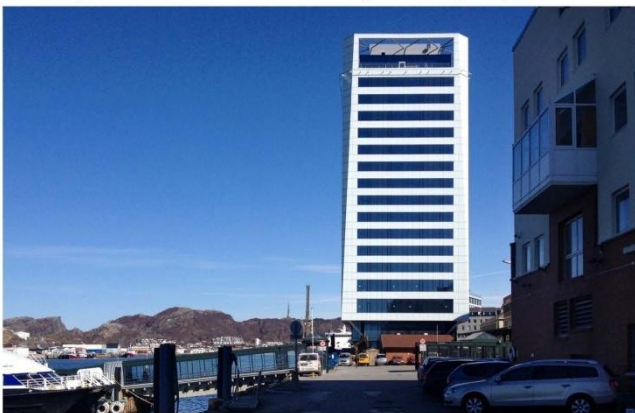
"Den moderne arkitekturen har gjentatte ganger stått overfor valget mellom bygninger med organiske sanselige former i pakt med naturen, eller betongkasser som invaderer naturen. Alt for ofte ble den moderne arkitekturen lik betongkassen, - miljø-ødeleggende både ved klima-verstingen betong og ved sin invadering av landskapet." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/organisk.pdf>

Modernisme var ikke bare funksjon og brutalisme. Den andre retningen av modernismen ville skape en ny arkitektur og kunst som bygget på naturens linjer og former, ofte omtalt som organisk arkitektur, i motsetning til funksjon og brutalisme som brøt med naturens former. En av de mest berømte utøvere var østerrikeren Friedensreich Hundertwasser (1928-2000), som ikke en gang vek tilbake for å tegne industribygg i en form som var den rake motsetning til funksjon. Dette kraftverket signert Hundertwasser ble satt i drift utenfor Wien fra 1971. Foto: Ina Meer Sommer, Shutterstock.

FORBUD MOT TILPASNING, PÅBUD OM STILBRUDD side 56 - 69

"At reparasjoner av historiske bygninger skulle «bære preg av vår tid» kunne i utgangspunktet løses på ulike måter. Man kunne gå pietetsfullt til verks, og la tilføyelsene inneholde noen nennsomme spor i detaljene som en respektfull påminnelse om at dette var fra vår tid. I noen land valgte man en slik løsning. Man kunne også ha nøydt seg med en plakett som forteller hva som er nytt. I Norge derimot, gikk man til verket med den nyomvendtes glød, kanskje med et ivrig norsk ønske om å ligge foran i løypa." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/stilbrudd.pdf>

Hotel Scandic Havet, ved kaia i Bodø. Bygg etter samme modell blir reist over hele jordkloden, med det samme formspråk over alt. Dagens toneangivende arkitekter fordømmer det de kaller stilkopier, men dette er i sannhet en stilkopi, her utført av arkitektkontoret Boarch. De nasjonale og lokale formspråk innen byggekunsten blir drevet bort og verden blir ensrettet. Videreføring av stedets og områdets byggeskikk er i mange år blitt ansett som utenkelig av de fleste større utbyggere. Foto: Erling Okkenhaug.

FREDNING MISTER RESPEKT, BLIR BRUKT TIL Å OPPHØYE DAGENS ARKITEKTMOTE

side 70 - 71

"Det ser ut som om dagens herskende retning innen fagmiljøet ønsker å løfte opp sin egen smak og sin egen modernisme-ideologi ved å utrope et antall av sine egne favoritter til nasjonale klenodier, med den status fredning tidligere har gitt. Er det på denne måte dagens brutale byggeri og forsinket funkis kan feire seg selv?" QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/fredning.pdf>

NY FORSKNING BEKREFTER HVA VI LENGE HAR VISST: BRUTALE BYGNINGER ER EN PLAGE FOR MENNESKESINNET

side 72 - 81

"Undersøkelsene bekreftet behovet for å ha stimuli for øyet, at mennesket finner seg best til rette med omgivelser der det er rikelig med ting å feste blikket ved, ikke for lite av stimuli, men heller ikke så mye at det overvelder oss, på den gylne middelvei et sted mellom det nedstrippede nakne og den overleskede forvirring. De ensformige og massive bygningsmiljøer uten variasjon lå høyest på skalaen for fremmedgjørelse." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/menneskesinnet.pdf>

Lokal tilpasning, eller lokal selvskadning? Nav-bygget i Hovedgata 38, Kopervik. Gatebilder som dette er det blitt en del av i våre byer og tettsteder. Stadig spør vi oss hvorfor de lokale politikere kan tillate at stedet får utvikle seg slik. Hvor ble det av stoltheten over stedet de hører til? Arkitekt: Link Arkitektur
Foto: Erling Okkenhaug

MYTEN OM AT VI SPARER PLESS PÅ Å STAPPE FOLK INN I BLOKKER

side 82 - 84

"Illusjonen som ble opprettholdt i det lengste, var at drabantbyene var sosial boligbygging. Realiteten ble at de mest ressurssterke ordnet seg på annen måte, mens menigmann måtte ta til takke med livet i drabantbyblokk. Dersom det et sted bygges noen riktig trøstsløse blokker, kan vi være nokså sikre på at der skal småkårsfolket få bo, mens de velhavende, for ikke å snakke om arkitektene selv, finner seg noe bedre." QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/hoyhus.pdf>

Arkitektur fra regnearkene. Blokkbebyggelsen ved Storo i Oslo har stengt utsikten til fjorden for deler av Grefsen. Her er det avkastningen pr. kvadratmeter som har fått bestemme. Beboerne hadde fortjent så meget bedre. Foto: Erling Okkenhaug

NOEN KLARSYNTA RØSTER: HANS ASPLUND OG JANE JACOBS side 85 - 89

"Opp mot dette leverte Jane Jacobs 600 sider med førstehånds konkret dokumenterte eksempler fra New York og andre byer som viste hvordan etterkrigstidens utbygging – etter Corbusiers og funksjonalismens byplanleggingsmønster – på vesentlige måter hadde slått feil. Offentligheten kunne etterprøve hennes observasjoner, med henvisning og beskrivelse, gate for gate, sted for sted. Kritikkk som er underbygget slik, er ikke så lett å tilbakevise."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/aktivistene.pdf>

ET MILJØVERNPARTI MÅ DRIVE MILJØVERN side 90 - 91

"For at et lokalmiljø skal beholde sin kvalitet, må vi bevare bygninger som viser at stedet har en historie og en utvikling. Miljøer der fortiden er rasert vekk blir fattigere og som regel unødige kjedsommelige. Dessuten må et miljøparti, om det skal være troverdig, ha som mål at flest mulig mennesker får bakkekontakt, og dermed kontakt med noe av det grønne som spirer og gror."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/miljopolitikk.pdf>

OM Å KASTE STEIN FRA GLASSHUS: GJENTATTE FORSØK PÅ Å KLISTRE KLASSISK BYGGEKUNST TIL ALBERT SPEER, HITLERS ARKITEKT side 92 - 101

"Overfor dem som driver med brunskvetting av klassisk og tradisjonell byggekunst er det nødvendig å påpeke at vår tids brutalisme fremstår nettopp som bilder på den rå makt som har mye til felles med totalitære tenkesett, som knuger mange mennesker og gjør dem små og bortkomne. Undertrykkende arkitektur kan ofte gå sammen med undertrykkende styringsformer."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/maktarkitektur.pdf>

SYNET AV NORGE side 106 - 117

"Vi kan beundre den tilsynelatende naturlige skjønnhetssansen som våre materielt fattige forfedre må ha hatt. Hva de fikk til i sin fattigdom får meg til å tenke på utbyggere som klager over at det blir for dyrt for dem å bygge vakkert. I mange bygdelag var det ofte folk fra de karrigste fjellgrendene og heigardene som var de kyndigste og mest kunstnerisk begavede, det kunne være som tømрerere, snekkere, roseмalere og mye annet."

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/arkitekturmote.pdf>

Norsk tradisjon - Fra Lærdalsøyri

ARKITEKTUROPPGJØRET

- Hvor går vi?

QR kode til <http://www.allgronn.org/ao/medvirkning.pdf>

Utfordringer og spørsmål til fagmiljøene: side 119 - 128

- Spor av historien

Bevare et mangfold

- Hvem setter grensene?

Politikere skal holde utbyggere i ørene

- Stedet og byggeskikken

Ta vare på noe av det som har grodd fram over tid

Plass for de mindre kapitalsterke

- Miljøpolitikk

Miljøverdier må henge sammen med hverandre

- Mytene om høyhuset

Klimabelastende, kaster lange skygger

- Omgivelser for sinnets helse.

Hvilke fagfolk skal være med å planlegge?

- Det oppblåste boligmarkedet.

Et hjem - eller investering for en som ikke bor der?

- Medbestemmelse over egen skjebne

- Offentlige kulturbygninger

Vi fornyer dem, men kasserer dem ikke

- Norges særpreg

La oss ta vare på det beste vi har

Sterk byplanidé, Kanaler i Arendal

Litteraturliste side 134 - 142

Inspiratorer side 143 - 144

Forfatter Ulf Andenæs: <mailto:ulf.andenaes@gmail.com> tlf: 992 29 368

Redaktør Erling Okkenhaug: <mailto:erling@okkenhaug.com> tlf: 920 92 522

<http://www.allgronn.org>